

УДК 75.046.3.071.1 (477) «16» Кондзелевич

Viktoriya Mazur
Ph. D. History of Arts

The iconographic features of Yov Kondzelevich's autohship iconostasis ensemble

Abstract. The article is devoted to the coloristic and iconographic-compositional schemes of the iconostasis of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery (1722). As a result, the key accents in the symbolic program of the specified iconostasis complex have been clarified.

The article uses the materials of Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv.

Key words: iconostasis, color decision, iconographic composition scheme, symbolic program.

Formulation of the problem. The key issue of the study is the analysis of the iconostasis of the church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagorivsky Monastery, which is a monument of Ukrainian sacral art, and belongs to the creative work of an outstanding icon painter Yov Kondzellewicz and the masters of his circle. The iconostasis ensemble has been restored by experts of the research restoration department of Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv. It has been conducted under the leadership of V. Mokriy. The reconstruction of the iconostasis by O. Brindikov and R. Zilinko was presented within the framework of the exhibition dedicated to the 350th birth anniversary of Yov Kondzellewicz [3]. The reconstruction is the basis for completing the history of the genesis of the Ukrainian high iconostasis of the XVII XVIII centuries. On the basis of the work carried out by the specialists, it was possible to conduct a systematic study, namely to find out: the coloristic, iconographic-compositional, symbolic scheme of this iconostasis. As a result, probable changes in the system of artistic techniques by Yov Kondzellewicz and his circle masters have been detected. The reconstruction might not fully reflect the authentic appearance of the original iconostasis, that belonged to the architectural space of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery as a part of the architectural scheme, because of the collisions that have occurred in its fate, namely the movement from one church to another and the loss of pravician rank. As it was impossible to cover all the aspects of the coloristic and iconographic-compositional and symbolic schemes of the iconostasis complex in one article, we continue the consistent analysis and note that this article is the publication of a part of the study results of the genesis of the Ukrainian high iconostasis and its interaction with the paintings of wooden churches in the XVII –XVIII centuries.

Actuality of the study. The end of the XVII – the first half of the XVIII century is an extremely interesting period for contemporary researchers. It is the exceptional stage in the development of the Ukrainian high baroque iconostasis complex. The profound changes, that have affected almost every aspect of life, have been reflected in art.

The article's connection to the research tasks. The article is a part of the publications within the scope of the author's work to determine the peculiarities of wall paintings of wooden churches and baroque iconostasis complexes in Ukraine, and is executed in accordance with the plan of scientific work of the department of arts examination of National Academy of Culture and Arts Management.

An analysis of the latest research and publications. This study would not be possible to implement without a sufficiently large volume of works of historians and theorists of art who devoted their researches to the history of the discovery and study of the iconostasis ensemble, such as V. Aleksandrovich, B. Voznitsky [1; 2]. As for the bibliographic, iconographic material, the main works are ones of V. Alexandrovich [1], T. Otkovych [9; 10]. Traditionally, the problem of colorful decision of icons and personality of manners was addressed by V. Ovsyichuk [7; 8].

The novelty of scientific research is due to the need to supplement the complex of scientific literature on the history of the development of the Ukrainian high iconostasis of the late XVII – first half of the XVIII century, namely to give the definition of the colorful, iconographic-compositional, symbolic scheme of the iconostasis of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery.

The main material. The main and most impressive part of the decoration of the church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagorivsky monastery was probably the iconostasis made by Yov Kondzelevich and the masters of his circle. It was later transferred to the Church of Saints Peter and Paul in Voshchatin (now – Volyn region). The identification and attribution of the monument belongs to the famous Ukrainian art critic B. Voznitsky. Today the iconostasis, in its incomplete form, is stored in Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv and it consists of more than twenty icons of various sizes and three gates decorated with icon-painting images.

The royal gates of the iconostasis ensemble of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagorivsky Monastery have openwork, relief and through-carving (the authorship of a schnitzler Ivan Karpovich) with traditional baroque motifs of vine and flowers acanthus. Undoubtedly, Deesis rank is the main content center of the iconostasis complex [12, p. 224]. It consists of seven icons that reveal the image of the coming Judgment. The central icon of the «Pantocrator» of the iconostasis complex depicts a quotation from the Bible, Apocalypse 3.21, which was used by Yovom Kondzeliewicz in the icons of «The Savior Pantocrator», the end of the seventeenth century, from the Trinity Church in village Gorodyshe, Volyn region; «Deisis», 1698-1705 from the iconostasis of the Exaltation of the Holy Cross by Skit Maniavsky. The image of the Savior surrounded by angelic forces in the central part is combined with the unified compositional scheme in the image of the Virgin Mary, John the Baptist, praying. The figures of the Apostles, in the established iconographic composition, are enriched with a variety of colored accents

and psychologically sharpened images [8, p. 99]. The echo of the Northern Renaissance is a landscape background that organically combines the icon of the Apostles with a prayer line in a single ensemble and focuses attention on the central icon of the Pantocrator.

The treatment of the image of Christ as the source of the Divine Light is enhanced by the golden pattern of the clothing and glass encrustation. It should be noted that inlay glass is not repeated in other icons of the iconostasis ensemble. Due to the exclusivity of this artistic method, there are assumptions about later additions [10, p. 47]. The theme of the Divine Light is accentuated in the artistic masterpiece through the use of a golden background on three key icons that form the symbolic center of the iconostasis wall: Deisis (in the prayer tier) and the icons of the Virgin, Spas (in the local tier). The icons of the local tier «The Virgin» and «Spas» are enriched with carvings and silvering. There is gilding in all the icons except for the two «Archangel Michael» and «Angel of the Guardian», the other background of which serves as an artistic technique for combining the symbolical golden background of the local tier and lush carving of the Tsar's Gates with the common plan of the icon «The Nativity of the Theotokos» and the blue sky on the icon «The Entry of the Virgin to the Temple». The use of the golden background as an artistic technique for gradual transition to the upper tiers of the iconostasis complex remains undefined due to the absence of a festive tier. Instead, in the iconostasis complex of the Church of the Exaltation of the Honest Cross of Skyt Maniavsky, gold and carvings are dominant artistic techniques combined with an exceptional coloring solution. The above facts give grounds for the conclusion that according to the chronological boundaries of the creation of the given iconostasis complexes, the change in the artistic and aesthetic style of the icon painter-hieromonk Yov Kondzelevich and his entourage is evident.

It is believed that the acceptance of the Union by the monastery (1719) was an impetus for the free use of the iconographic type «Salvator Mundi» by iconographers, «Theotokos» (the iconographic type «The Mother of God of Rome») and «The Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary» [3]. As V. Ovsyichuk noted about the creative activity of Vasyl Petranovich, «In the image of the saints, the symbolic-hieratic bases with all necessary attributes are preserved, but the figurative solution is based on new expressive possibilities, consistent with artistic norms of Western European art» [8, p. 99]. Thus it should be noted that the XVII-XVIII centuries icon painters belonging to the Orthodox centers used patterns of Western European traditions and boldly transformed them according to the needs of a high iconostasis wall. One of the most prominent iconostasis complexes, in which iconographic-compositional scheme the craftsmen exquisitely adapted the Western European engravings, was the iconostasis of the Assumption Church of the Stauropagian Brotherhood in Lviv [5; 13].

Instead, the proximity to the religious center of Orthodoxy – the Kyiv-Pechersk Lavra – was accentuated thanks to the icon «Saints Antony and Theodosius of the Pechersk». The iconography was borrowed from the headpiece of the Pentecostarion, in 1642, woodcut «B. Ф». [4, p. 125]. The source of the iconography

of two icons «Prayer of Joakim» and «Prayer of Annie» was probably the work «The conception of Anna» from the «Hourly», in 1642, woodcut «B. Ф». [11]. The icon of «Saint Anthony and Theodosius of the Pechersk», located in the section under the icon of the Virgin of Odigitrii, iconographic type «Roman», associates the iconostasis ensemble with the Orthodox center. It is also evident that in the iconostasis complex of the Exaltation of the Holy Cross of the Skit Maniavsky the icon «The Saints Anthony and Theodosius of the Pechersk» (in which frame the scenes of the monastic life of the saints are combined with the biblical scenes) is integrated in the complex with the icon «The Assumption of the Blessed Virgin». They strongly indicate the belonging of this iconostasis complex to the monastic environment and the center of Orthodoxy of the Kiev-Pechersk Lavra. It is not accidental that in the first half of the XVII century (1620-1640), a painting «The Virgin of the Pechersk with the monks Antony and Theodosius» appeared in the temple space of the church of the Holy Spirit in Potalich. According to the research of L. Milyaeva, that consolidated the direction of the Orthodox communities on the basis of spiritual and aesthetic factors, namely, the center of Orthodoxy – the Kiev-Pechersk Lavra [6, p. 150]. The close ties with Kiev, namely with the Kyiv-Pechersk Lavra, could not but affect the artistic and aesthetic circles of artists close to Yov Kondzeliewicz. The icon «Saints Anthony and Theodosius of the Pechersk» is combined with the icons «Joachim's Prayer», «Anna's Prayer», «Introduction to the Temple of the Virgin», «Immaculate Conception of the Blessed Virgin» and temple icon «Nativity of the Mother of God» in the iconostasis ensemble of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery. It points to one of the accents in the iconostasis ensemble, namely the dedication of the Virgin. The theme of the patronage is accentuated with the icon «Angel-guard».

Icons of the iconostasis of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery continue the artistic and iconographic traditions of Ukrainian icon painting of the seventeenth and eighteenth centuries. But the introduction of the personal attitude elements to the psychological image of Baroque art creates a holistic ensemble of the masterpiece [7, p. 622; 8, p. 99]. The Great Sphere (the state) in the hand of the Savior (a symbol of power derived from the art of the Netherlands and the Italian Renaissance) has become a dominant colorist spot, which is continued in the depicted figure of the Virgin. This artistic technique required from the artist a new coloristic decision for the figure of the Savior.

Conclusions. The key issue of the study was the analysis of the iconostasis of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery, which is a memorial to the new Baroque style solution. The article mentions the exclusivity of compositional-iconographic schemes of a prominent iconostasis ensemble and notes the colorful integrity of the ensemble.

The author marks the probable influence of the Kyiv-Pechersk Lavra on the iconography of the iconostasis of the Church of the Nativity of the Blessed Virgin of Zagoriv Monastery.

The refinement, expression and individuality of the artist's manner, embodied in the icons of the iconostasis of the Church of the Exaltation of the Holy Cross from the monastery Skit Maniavsky, were completed in the images of the iconostasis of the Nativity of the Virgin church of the Zagoriv Monastery.

Prospects for the use of research results. The aforementioned research, with the discovery of an unknown and little-known scientific material, can be used for a more complete disclosure of the chosen theme in line with the new paradigm of the value of the Ukrainian high iconostasis of the blossoming period of the Baroque style.

Methodological significance. The materials of this and subsequent studies in the field of study of compositional-iconographic and symbolic schemes of Ukrainian iconostases of the XVII–XVIII centuries can become the bases for addition and disclosure in the light of a new paradigm of the value of Ukrainian iconostasis complexes XVII–XVIII centuries.

1. Александрович В. «Легенда Йова Кондзелевича». Вступ до студій над творчістю майстра на Волині // Матеріали доповідей IV наукової конференції «Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрація». – Луцьк. 17–18 грудня 1997. – С. 6–23.

2. Возницький Б. Творчість українського художника Йова Кондзелевича / Б. Возницький // Львівська картинна галерея: виставки, знахідки, дослідження – Львів, 1967. – С. 43–59.

3. Йов Кондзелевич. Іконостас Церкви Різдва Богородиці Загорівського монастиря 1722 р. [Образотворчий матеріал] : реконструкція : видано до 350-ліття від дня народження Йова Кондзелевича (1667–1740-ті роки) / авт.-упорядники : Олександр Бриндіков, Роман Зілінко. – Львів : Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, 2017.

4. Каменева Т. Н. Украинские книги кирилловской печати XVI – XVIII вв. : каталог изданий, хранящихся в Государственной библиотеке СССР им. В. И. Ленина [Текст] / Каменева Т. Н., Гусева А. А. – М. : ГБЛ, 1978. – Вып. 1: 1574 г. – I половина XVII в. – 70 с., 820 ил.

5. Мазур В. Художня манера майстрів-іконописців іконостасу Успенської церкви у Львові // Українська Академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. – Вип. 22. – К. : УАМ, 2014. – С. 43–52;

6. Міляєва Л. Стінопис Потеліча. Визвольна боротьба українського народу в мистецтві XVII ст. [Текст] / Міляєва Л. С. – К. : Мистецтво, 1969. – 248 с. : іл.

7. Овсійчук В. Західноукраїнське барокове малярство [Текст] / Володимир Овсійчук // Українське бароко : в 2 т. / кер. проекту Д. Наливайко. – Харків, 2004. – Т. 1. – С. 569–634.

8. Овсійчук В. Ренесансне малярство [Текст] / В. А. Овсійчук // Українське мистецтво : у 3 ч. / Д. П. Кравич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. – Львів, 2005. – Ч. 3. – С. 53–60.

9. Откович Т. Загорівський (Вошатинський) іконостас 1722 року авторства Йова Кондзелевича // Матеріали доповідей. XVIII Міжнародна наукова конференція «Волинська ікона: дослідження та реставрація». – Луцьк. 27–28 жовтня 2011. – С. 71–83.

10. Откович Т. Життя і творчість Йова Кондзелевича // Іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста з монастиря Скит Манявський [Образотворчий

матеріал] : альбом-каталог : видано в рік 300-річчя від часу створення іконостаса та 100-річчя з дня заснування Національного музею у Львові / авт.-упорядники : Мирослав Откович, Володимир Турецький, Степан Кубів. – Львів : УРПОЛ-2, 2005. – С. – 37– 53.

11. Скоп М. Зачаття Марії. Яким та Ганна [Електронний ресурс] / Михайло Скоп. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://icon.org.ua/gallery/zachattya-mariyi/>

12. Успенский Л. Богословие иконы Православной церкви [Текст] / Успенский Л. – М. : Паломник, 2001. – 474 с.

13. Mazur V. The question of Lord Passion Rite in Ukrainian high iconostasis of the first XVII century (dedicated to the 400th anniversary of the Dormitory Iconostasis of the Stauropegeion of the Brotherhood in Lviv). Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. – Вип. 25. – К. : УАМ, 2016. – С. 108–116.

Иконографические особенности иконостасных ансамблей авторства Йова Кондзелевича

Виктория Мазур

Аннотация. В статье идет речь о колористической и иконографической-композиционной схемах иконостаса церкви Рождества Пресвятой Богородицы Загоривского монастыря (1722). Как следствие выяснены ключевые акценты в символической программе указанного иконостасного комплекса.

В статье использованные материалы Национального музея во Львове имени Андрея Шептицкого.

Ключевые слова: иконостас, колористическое решение, иконографическо-композиционная схема, символическая программа.

Иконографічні особливості іконостасних ансамблів авторства Йова Кондзелевича

Вікторія Мазур

Анотація. У статті подано короткий аналіз колористичної та іконографічно-композиційної схем іконостаса церкви Різдва Пресвятої Богородиці Загорівського монастиря (1722) авторства Йова Кондзелевича та майстрів його кола. Значну увагу приділено ключовим акцентам у розкритті символічної програми вказаного іконостасного комплексу в контексті розвитку українського високого іконостаса другої половини XVII–XVIII ст. У статті досліджено унікальний та самобутній творчий спадок Йова Кондзелевича, що втілений у виняткових іконостасних комплексах, котрі стали одними з формотворчих для розвитку українського високого іконостаса епохи бароко. Увагу зосереджено на особливостях його живописного таланту

та глибинному релігійному наповненню відомих іконостасних ансамблів авторства Йова Кондзелевича, а саме іконостасних комплексів церков Воздвиження Чесного Хреста з монастиря Скиту Манявського (1705) та Різдва Богородиці Загорівського монастиря (1722). Проаналізовано художньо-концептуальні особливості мистецтва епохи бароко у контексті впливів західноєвропейського мистецтва. Використання золота у Загорівському іконостасі надало змогу художникові наблизити іконографічні взірці західноєвропейського мистецтва до традиції високої іконостасної стіни.

У статті використані матеріали Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького.

Ключові слова: іконостас, колористичне вирішення, іконографічно-композиційна схема, символічна програма.

УДК 711.4-122

Юрій Єгоров*кандидат архітектури, доцент*

Стан історико-культурної та природної спадщини Черкащини

Анотація. Статтю присвячено питанням дослідження містобудівного укладу старовинних населених місць Черкащини, їхньої культурної та природної спадщини, збереженню та відтворенню середовища.

Ключові слова: Черкащина, спадщина, збереження, середовище.

Постановка проблеми. Серед найважливіших чинників, які визначають напрям містобудівних пошуків, є питання створення повноцінного середовища старовинних населених місць. Поруч з проблемами планувального упорядкування розвитку історичних поселень постають проблеми художнього синтезу старого й нового, традиційної і сучасної просторової структури, ландшафту й архітектури історичних міст; відродження архітектурно-ландшафтного потенціалу Черкащини.

Актуальність дослідження. Важливою складовою процесів національно-культурного відродження, що набули в умовах оновлення суспільного життя регіону незворотного характеру, є збереження та розвиток історико-культурних надбань. У цьому контексті особливе значення мають дослідження загальнонаціональних, історичних та культурних місць Черкащини – унікального історичного регіону держави, де розміщено видатні пам'ятки архітектури й містобудування.

Зв'язок роботи з науковими та практичними завданнями. Дослідження базується на чинних законодавствах та нормативно-правових актах у галузі архітектури, серед яких Закони України: «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про охорону культурної спадщини», постанови КМУ «Про затвердження Списку історичних населених місць України». Робота виконувалась у контексті розвитку державної програми «Золота підкова Черкащини» за напрямом впровадження в практику кращого вітчизняного та світового досвідів.

Аналіз досліджень. В Україні архітектурно-ландшафтне середовище історичних місць досліджували такі відомі науковці, як Ю. С. Асеев, В. В. Вечерський, М. М. Дьомін, Є. С. Водзинський, Л. В. Прибега та ін. Цими дослідженнями доведено, що історичне місце – це поселення з цінним унікальним середовищем, історико-культурною і природною спадщиною, яка відіграє в ньому містоформуючу роль [1–5].